

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 17. desember 2024 av Høyesterett i avdeling med

justitiarius Toril Marie Øie
dommer Aage Thor Falkanger
dommer Espen Bergh
dommer Knut Erik Sæther
dommer Christian Lund

HR-2024-2330-A, (sak nr. 24-044348SIV-HRET)

Anke over Borgarting lagmannsretts dom 19. desember 2023

MAN Energy Solutions SE

(advokat Ola Haugen)

mot

IMSK SE, under konkurs
IMSK SEs konkursbo

(advokat Christian Østerdahl Poulsson)
(Rettslig medhjelper:
advokat Thomas Sassan Farhang)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Bergh:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder lovvalg ved krav om erstatning utenfor kontrakt i tvist mellom konkursboet til et norsk rederi og en tysk produsent av skipsmotorer.
- (3) I.M. Skaugen ASA, senere IMSK SE – heretter IMSK – var morselskapet – konsernspissen – i en norsk børsnotert rederivirksomhet.
- (4) I 2000 inngikk IMSK avtale med et kinesisk verft om å bygge fire nye skip. Det var lagt opp til et samarbeid med amerikanske GATX Corporation – heretter GATX – om finansiering og eierskap i de aktuelle skipene. GATX og IMSK skulle eie skipene med en halvpart hver gjennom et underliggende selskap. Skipsbygningskontraktene med verftet ble derfor etter kort tid overført til Somargas Limited, et selskap registrert på Cayman Island, som var eid 50/50 av IMSK og GATX.
- (5) I 2001 ble det inngått ytterligere to skipsbyggingskontrakter, denne gangen mellom selskapet Vintergas Limited, som også var registrert på Cayman Island, og det kinesiske verftet. Også Vintergas var eid av IMSK og GATX. Til sammen dreide det seg altså om seks skip.
- (6) Av skipsbyggingskontraktene med verftet fulgte det at IMSK eller selskapet som sto som bestiller, skulle godkjenne leverandør for såkalte «important components» og «critical systems», som blant annet omfattet hovedmotor og hjelpemotor. Deretter skulle verftet inngå kontraktene med produsentene som ble valgt.
- (7) I september 2000 meddelte IMSK til verftet at selskapet ønsket en bestemt type motorer fra den tyske produsenten MAN Diesel & Turbo SE, senere MAN Energy Solutions SE – heretter MAN. I forkant av valget hadde det vært omfattende kontakt mellom representanter fra MAN og det norske datterselskapet MAN Energy Solutions Norway AS – heretter MAN Norge – og sentrale personer i IMSK-konsernet. I tillegg til MAN vurderte IMSK også to andre motorprodusenter.
- (8) MAN inngikk kontrakt om salg av motorene til de seks skipene med det kinesiske verftet. Av kontrakten mellom MAN og verftet fulgte det at motorene skulle gjennomgå en såkalt Factory Acceptance Test (FAT), som er en testkjøring med klassegodkjenning som gjennomføres på en teststand etter at motoren er ferdig produsert, og før den overleveres for installasjon i skipet. Hensikten er å dokumentere at motoren yter i henhold til spesifikasjonene i kontrakten, herunder at motoren tilfredsstiller fabrikkens oppgitte drivstofforbruk.
- (9) Motorene ble produsert på MANs fabrikk i Augsburg i Tyskland, og FAT for alle seks motorer ble i 2001 og 2002 gjennomført i testbassenger på fabrikken. Det første skipet ble overlevert i oktober 2002.

- (10) I ettertid har det vist seg at selskaper i MAN-konsernet gjennom en årrekke hadde manipulert FAT-resultater ved hjelp av en programvare som gjorde at drivstofforbruket fremsto lavere enn det egentlig var. Programvaren som la til rette for manipulering av FAT-resultater, var tilgjengelig allerede fra 1993.
- (11) At motorene kunne ha et overforbruk av drivstoff, ble først kjent for IMSK i 2012, da IMSK ble kontaktet av MAN om det som fra MANs side ble omtalt som «indications of possible irregularities» i forbindelse med levering av motorene. På dette tidspunktet var det allerede iverksatt strafferettslig etterforskning av MAN i Tyskland. I en tysk dom avsagt 28. mars 2013 ble MAN dømt til å betale en administrativ bot på 8,2 millioner euro. Dommen tar kun for seg manipulasjon av dokumentasjonen for MAN-motorer solgt fra 2006. Forhold før dette tidspunktet var foreldet etter tysk rett.
- (12) IMSK tok 26. august 2015 ut stevning for Oslo tingrett mot MAN og MAN Norge med krav om erstatning. Før dette var GATXs og underliggende selskapers eventuelle krav mot MAN blitt overdratt til IMSK.
- (13) Mens saken sto for tingretten, gikk IMSK konkurs. Konkursboet trådte inn i saken. Partene har deretter vært IMSK SE, dets konkursbo, og IMSK SE, under konkurs. Jeg bruker i det følgende betegnelsen IMSK også når jeg omtaler disse partene.
- (14) Søksmålet omfattet opprinnelig også flere andre motorer, men disse delene av saken ble senere avvist som følge av foreliggende voldgiftsklausuler, jf. Høyesteretts kjennelse 10. oktober 2017, HR-2017-1932-A.
- (15) Oslo tingrett kom i dom 22. april 2022 til at både MAN og MAN Norge hadde opptrådt erstatningsbetingende. Selskapene ble sammen dømt til å betale IMSK 363 millioner kroner i erstatning. De ble også dømt til å betale sakskostnader.
- (16) Tingretten avgjorde saken etter norsk rett. Den bygde på at det var enighet mellom partene om dette.
- (17) MAN og MAN Norge anket dommen i sin helhet. IMSK anket dommen for så vidt gjaldt erstatningsutmålingen.
- (18) Borgarting lagmannsrett avsa dom 19. desember 2023 hvor MAN ble dømt til å betale 62 millioner USD i erstatning, mens MAN Norge ble frifunnet for kravet. MAN ble dømt til å betale IMSKs sakskostnader, mens IMSK ble dømt til å betale sakskostnader til MAN Norge. Lagmannsrettens dom har slik slutning:
- «1. MAN Energy Solutions SE dømmes til å betale IMSK SE, dets konkursbo erstatning med 62 000 000 – sekstitomillioner – USD innen to uker fra forkynnelsen av denne dommen.
 2. MAN Energy Solutions Norway AS frifinnes.
 3. I sakskostnader for lagmannsretten betaler MAN Energy Solutions SE til IMSK SE, dets konkursbo og IMSK SE under konkurs i fellesskap 18 064 651 – attenmillionersekstifiretusensekshundreogfemtien – kroner innen to uker fra forkynnelsen av denne dommen.

4. I sakskostnader for tingretten betaler MAN Energy Solutions SE til IMSK SE, dets konkursbo og IMSK SE under konkurs i fellesskap 13 151 313 – trettenmillionerettihundreogfemtientusentrehundreogtrenten – kroner innen to uker fra forkynnelsen av denne dommen.
 5. I sakskostnader for lagmannsretten betaler IMSK SE, dets konkursbo og IMSK SE under konkurs – en for begge og begge for en – til MAN Energy Solutions Norway AS 10 245 923 – timillionertohundreogførtifemtusennihundreogtjue – kroner innen to uker fra forkynnelsen av denne dommen.
 6. I sakskostnader for tingretten betaler IMSK SE, dets konkursbo og IMSK SE under konkurs – en for begge og begge for en – til MAN Energy Solutions Norway AS 8 322 314 – åttmillionertrehundreogtjue tusentrehundreogfjorten – kroner innen to uker fra forkynnelsen av denne dommen.»
- (19) Også lagmannsretten kom til at saken skulle avgjøres etter norsk rett. Den fant ikke tilstrekkelige holdepunkter for at partene var enige om dette, slik tingretten gjorde, men kom til samme resultat på bakgrunn av ulovfestede alminnelige lovvalgsregler.
 - (20) MAN har anket til Høyesterett. Anken rettet seg mot lagmannsrettens rettsanvendelse, saksbehandling og bevisbedømmelse. Anken er tillatt fremmet for så vidt gjelder rettsanvendelsen og bevisbedømmelsen.
 - (21) IMSK har ikke anket lagmannsrettens dom i tvisten med MAN Norge. Dommen er dermed rettskraftig for så vidt gjelder slutningen punkt 2, 5 og 6.
 - (22) Ved forberedende dommers beslutning 25. juni 2024 ble ankeforhandlingen begrenset etter tvisteloven § 30-14 tredje ledd, slik at det nå bare er forhandlet om hvorvidt lagmannsretten har bygget på riktig rettsanvendelse i lovvalgsspørsmålet. I beslutningen ble det lagt til grunn at det – hvis Høyesterett kommer til at sakens spørsmål ikke er underlagt norsk rett – kan bli aktuelt å oppheve lagmannsrettens dom og henvise saken til fortsatt behandling i lagmannsretten.

Partenes syn på saken

- (23) Den ankende part – *MAN Energy Solutions SE* – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (24) Lagmannsrettens rettsanvendelse er feil når den kommer til at lovvalget er norsk rett.
- (25) I tråd med Høyesteretts praksis skal lovvalget avgjøres etter fastere regler. Prinsipalt gjøres det gjeldende at lovvalgsreglene for kontrakt skal anvendes fordi de skadevoldende handlingene angår brudd på forpliktelser i forhandlingsfasen – prekontraktuelle plikter.
- (26) Subsidiært gjøres det gjeldende at det dreier seg om et erstatningskrav utenfor kontrakt slik at lovvalget skal bygge på skadestedets rett – *lex loci delicti*. Nærmere bestemt er dette det umiddelbare virkningsstedet – som ikke er Norge. En aksjonærs avledede tap er ikke relevant.

- (27) Det var feil rettsanvendelse når lagmannsretten bygde på den såkalte Irma Mignon-formelen. Uansett er det feil å utlegge Irma Mignon-formelen som et spørsmål om det var påregnelig at tapet ville ende opp hos den ene aksjonæren i Norge.
- (28) Ankemotpartenes anførsel om at en lovvalgsavtale ble inngått under rettsprosessen, kan klart ikke føre frem.
- (29) MAN Energy Solutions SE har lagt ned slik påstand:
- «1. Lagmannsrettens dom oppheves.
 2. MAN Energy Solutions SE tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.»
- (30) Ankemotpartene – *IMSK SE, dets konkursbo, og IMSK SE, under konkurs* – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (31) Erstatningskravet gjelder et disponeringstap. Den skadevoldende handlingen består i at MAN fortiet grunnleggende og omfattende problemer med å produsere motorer som tilfredsstilte oppgitte forbrukstall, og selskapets mangeårige, ulovlige praksis overfor markedet ved å manipulere FAT-resultater for å skjule dette.
- (32) Prinsipalt gjøres det gjeldende at det i forbindelse med tingrettens behandling er avtalt at kravet er underlagt norsk rett. Det er sikker rett at partene etter at tvisten har oppstått, har anledning til å slutte avtale om lovvalget, og videre at slik avtale etter omstendighetene kan manifestere seg gjennom deres konkludente atferd.
- (33) Subsidiært anføres det at lovvalget må gjøres etter norske lovvalsregler slik de var i 2000, da MAN forledet IMSK til å velge MAN som motorleverandør. På den tiden ble lovvalget for erstatningskrav utenfor kontrakt bestemt med utgangspunkt i den såkalte Irma Mignon-formelen.
- (34) Det var på det tidspunktet ingen harmonisering i EU når det gjaldt lovvalsregler for erstatning utenfor kontrakt. Det er ikke grunnlag for MANs anførsel om at vernetingsreglene i EU knyttet til skillet mellom direkte og indirekte tap skal tillegges vekt ved vurdering av norske lovvalgsspørsmål i 2000 i en sak om erstatning utenfor kontrakt.
- (35) Lagmannsrettens subsumsjon under Irma Mignon-formelen er riktig. Den første og direkte konsekvensen av MANs skadevoldende handling er IMSKs valg av MAN. Valget ble fattet av IMSK i Norge.
- (36) Karakteren av MANs handlinger bringer også lovvalget til norsk rett. MAN har utvist svik så vel ved innsalget av sine motorer til IMSK, som ved bevisst å forsøke å oppnå at kravet ble foreldet etter tyske foreldelsesregler. Når foreldelse ikke er inntrådt etter norsk rett, vil det være støtende å anvende tysk rett, som leder til at kravet er foreldet.
- (37) I den utstrekning Høyesterett skulle tillegge prinsippene i Roma II-forordningen vekt i saken, anføres at lovvalget også etter disse prinsippene utpeker norsk rett. Virkningsstedet er Norge.

- (38) Prinsippene knyttet til prekontraktuelt ansvar i Roma II-forordningen artikkel 12 er ikke anvendelige. Det er ingen kontraktsrelasjon mellom partene som kan begrunne anvendelse av disse prinsippene.
- (39) IMSE SE, dets konkursbo, og IMSE SE, under konkurs, har lagt ned slik påstand:
- «1. Anken forkastes for så vidt gjelder lovvalget.
 2. Avgjørelsen av sakskostnadene utsettes til den senere avgjørelse som avslutter saken.»

Mitt syn på saken

Er det inngått bindende avtale om lovvalg?

- (40) IMSE gjør prinsipalt gjeldende at det i forbindelse med tingrettens behandling er avtalt at erstatningskravet er underlagt norsk rett. Det anføres at partene for tingretten var enige om å prosedere saken etter norsk rett.
- (41) MAN har fremhevet at selskapet også for tingretten gjorde gjeldende at spørsmålet om foreldelse reguleres av tysk rett. For sakens øvrige spørsmål bygde man på at det ikke er avgjørende forskjeller mellom tysk og norsk rett, og at det derfor ikke var nødvendig å ta stilling til lovvalgsspørsmålene. Dette ble presisert i et prosesskriv for tingretten.
- (42) Også for lagmannsretten anførte IMSE prinsipalt at partene har avtalt norsk rett. Lagmannsretten uttaler om dette:
- «Lagmannsretten kan ikke se at det er grunnlag for å konstatere en enighet mellom partene om at norsk rett kommer til anvendelse. At saken ble prosedert etter norsk rett i tingretten, må ses i lys av forbeholdet MAN tok under saksforberedelsen for tingretten. Lagmannsretten mener det ligger i dette at MAN uttrykkelig unnlot å ta direkte stilling til lovvalget for de materielle spørsmålene. At MAN prosederte saken etter norsk rett for tingretten, kan derfor vanskelig ses på som en dispositiv handling. Det gjelder enn mer for lagmannsretten der MAN har ført bevis for ytterligere avvik mellom norsk og tysk rett.»
- (43) Jeg ser dette på samme måte som lagmannsretten. Etter mitt syn foreligger det ingen avtale om lovvalget i denne saken. Det medfører at det er de ulovfestede reglene om lovvalg som skal anvendes.

Grunnlaget for erstatningskravet – MANs anførsel om lovvalg bygd på prekontraktuelt ansvar

- (44) IMSE gjør gjeldende at MAN er erstatningsansvarlig etter de ulovfestede reglene om erstatning utenfor kontrakt – deliktsansvaret. Det hevdes at uriktig informasjon fra MAN har ført til et disponeringstap ved at IMSE ble forledet til å velge MAN fremfor andre leverandører.

- (45) Grunnlaget for kravet er noe forskjellig for det som anses som IMSKs eget tap, og det kravet IMSK gjør gjeldende etter at erstatningskrav som opprinnelig lå hos GATX eller underliggende selskaper, er overført til IMSK.
- (46) For eget tap mener IMSK at selskapet må anses som en direkte skadelidt. Dette gjelder selv om tapet er knyttet til IMSKs eierandeler i andre selskaper. For de overførte kravene krever IMSK erstattet det tapet GATX eller underliggende selskaper hevdes å være påført som direkte skadelidte.
- (47) Lagmannsretten ga IMSK medhold på alle punkter. I anken til Høyesterett har MAN, i tillegg til å angripe lovvalget, bestridt erstatningskravet på flere ulike grunnlag. For IMSKs eget krav gjøres det blant annet gjeldende at IMSK som aksjonær ikke har erstatningsrettslig vern, jf. blant annet Høyesteretts dom i Rt-2004-1816 *skiltmaker*.
- (48) Når det gjelder lovvalget, gjør MAN prinsipalt gjeldende at selv om erstatningskravet er betegnet som et deliktskrav, er det i realiteten et krav om ansvar for handlinger begått i forbindelse med forhandlinger om inngåelse av en kontrakt. Det hevdes at IMSK dermed i realiteten gjør gjeldende et prekontraktuelt ansvar, med den virkning at lovvalgsreglene for erstatning i kontrakt skal gjelde.
- (49) Jeg kan ikke følge MAN her. Det var fra starten av klart at IMSK ikke skulle være part i avtalene om motorleveranser, og IMSK var heller ikke part i skipsbyggingskontraktene. Slik IMSKs krav er fremmet, er det klart løsrevet fra et kontraktsrettslig ansvar. Det kan da ikke være grunnlag for å anvende lovvalgsregler for prekontraktuelt ansvar.
- (50) Jeg tilføyer at MANs anførsler om prekontraktuelt ansvar er nært knyttet til artikkel 12 i Roma II-fordringen – europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 864/2007 om lovvalg for forpliktelser utenfor kontrakt. Som jeg kommer tilbake til, trådte denne forordningen først i kraft i 2009. Artikkel 12 må anses å ha vært rettsendrende og kan dermed uansett ikke ha betydning når saksforholdet her gjelder tiden før forordningen trådte i kraft.

Ulovfestede lovvalgsregler – utgangspunktene

- (51) Tvist om lovvalg for norske domstoler skal avgjøres etter norsk internasjonal privatrett.
- (52) Spørsmål om lovvalg ble i norsk rettspraksis tidligere i stor grad avgjort på grunnlag av en vurdering av hvilket land det konkrete saksforholdet etter en totalbedømmelse hadde nærmest tilknytning til. Denne tilnærmingen kalles gjerne Irma Mignon-formelen etter dommen i Rt-1923-II-58.
- (53) I de senere årene er det imidlertid skjedd en endring. I HR-2019-2420-A avsnitt 24 beskrives dette slik:

«Tendensen i den senere tid har imidlertid gått i retning av fastere regler utviklet for ulike rettsområder eller grupper av rettsspørsmål. Den enkelte regelen er gjerne basert på hva som i de fleste tilfeller gir et resultat som korresponderer med hvilket land det enkelte forhold har nærmest tilknytning til. I denne sammenheng legges det vekt på lovvalgsløsninger i EU-retten, selv om Norge ikke formelt er bundet av reglene. Irma Mignon-formelens anvendelsesområde blir dermed innskrenket til å gjelde der det

ikke lar seg gjøre å oppstille noen slik fastere regel for den aktuelle type rettsspørsmål.»

- (54) Når Høyesterett her viser til lovvalgsregler i EU-retten, sikter det i første rekke til to forordninger, betegnet Roma I og Roma II. Roma II-forordningen om lovvalg for forpliktelser utenfor kontrakt har jeg allerede vært inne på. Forordningen som betegnes som Roma I, er europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 593/2008 om lovvalg for kontraktsforpliktelser.
- (55) Disse forordningene er ikke bindende for Norge. Høyesterett har imidlertid gjentatte ganger fremhevet at i den utstrekning vi ikke har avvikende lovregler, taler hensynet til rettsenhet for at vi ved avgjørelse av lovvalgsspørsmål legger vekt på den løsningen som EU-landene har valgt, se blant annet Rt-2009-1537 *bokhandleren i Kabul* avsnitt 34.
- (56) Siden denne saken gjelder et erstatningskrav utenfor kontrakt, vil det være Roma II-forordningen som er aktuell dersom EU-reglene får betydning. Hovedregelen for erstatningskrav er artikkel 4 nr. 1 i forordningen, som i den danske versjonen lyder slik:
- «Medmindre andet er fastsat i denne forordning, anvendes på en forpligtelse uden for kontrakt, der udspringer af en skadevoldende handling, loven i det land, hvor skaden indtræder, uanset i hvilket land den skadevoldende begivenhed fandt sted, og uanset i hvilket land eller hvilke lande de indirekte følger af denne begivenhed indtræder.»
- (57) Etter bestemmelsen er retten i det landet der skaden inntreffer – virkningsstedet – avgjørende for lovvalget ved krav om erstatning utenfor kontrakt, forutsatt at forordningen ikke har andre særlige bestemmelser. Lovvalget knyttes dermed til *skadestedets rett*, samtidig som det er presisert at det avgjørende er virkningsstedet og ikke handlingsstedet.
- (58) Før Roma II-forordningen trådte i kraft i 2009 var det ingen generell regulering innenfor EU av lovvalg utenfor kontrakt. Betydningen av artikkel 4 nr. 1 der skaden er forvoldt før ikrafttreddelsen av forordningen, er drøftet i Rt-2011-531 *krigsforbryter* avsnitt 46:
- «Selv om forordningen ikke er bindende for Norge, er det i bokhandlerdommen (HR-2009-2266-A) avsnitt 34 lagt til grunn at forordningens lovvalgsregel bør anvendes i norsk internasjonal privatrett ut fra hensynet til behovet for rettsenhet med EU. Men det følger av artikkel 31 at forordningen bare skal anvendes på skadevoldende begivenheter som finner sted etter ikrafttreddelsen 11. januar 2009. Dette har igjen sammenheng med at forordningen er forutsatt å kunne være rettsendrende. De straffbare handlingene i vår sak fant sted om lag 17 år før virkningstidspunktet. Dette utelukker en direkte anvendelse av forordningen. På grunn av tidsmomentet er det etter mitt syn også vanskelig å la forordningens løsning gjelde som uttrykk for noe alminnelig prinsipp som bør legges til grunn for lovvalget i nærværende sak.»
- (59) Denne saken gjelder påståtte ansvarsbetingende handlinger begått i 2000, og levering av motorene skjedde i 2002. Dette var flere år før Roma II-forordningen trådte i kraft. Det medfører, på tilsvarende måte som i krigsforbryter-saken, at den løsningen som måtte følge av Roma II-forordningen artikkel 4 nr. 1, ikke uten videre kan legges til grunn for lovvalget.

- (60) Slik jeg ser det, blir det da vesentlig å undersøke i hvilken utstrekning det også før 2009 var grunnlag for å bygge på skadestedets rett som lovvalg for erstatningskrav utenfor kontrakt.

Skadestedet som grunnlag for lovvalget ved erstatningskrav utenfor kontrakt på begynnelsen av 2000-tallet

- (61) Utgangspunktet for den såkalte Irma Mignon-formelen er som nevnt Høyesteretts dom i Rt-1923-II-58. Saken gjaldt et sammenstøt mellom to norske skip som skjedde utenfor norsk territorium. Førstvoterende beskriver normen – formelen – slik:

«For mit vedkommende synes jeg imidlertid det er naturlig at ta utgangspunkt i den betragtning, at et forhold fortrinsvis bør bedømmes efter loven i det land, hvortil det har sin sterkeste tilknytning, eller hvor det nærmest hører hjemme.»

- (62) Det skal altså tas utgangspunkt i en helhetsvurdering av hvor forholdet i saken har sin sterkeste tilknytning.

- (63) Samtidig drøfter førstvoterende betydningen av skadestedets rett. I den sammenheng uttaler han:

«Jeg er opmerksom paa, at det resultat jeg er kommet til, nemlig at norsk ret her bør anvendes, neppe stemmer med den gjængse lære hos os. Saavidt jeg vet, har nemlig de juridiske forfattere, som overhodet har drøftet spørsmålet, uttalt den opfatning, at en reders ansvar i anledning av et sammenstøt skal bedømmes efter sammenstøtsstedets ret, uten at der er gjort nogen undtagelse for det tilfælde, at begge skibe er hjemmehørende i en og samme anden stat.»

- (64) Høyesterett bygger på at man tidligere har ansett sammenstøtslandets – skadestedetslandets – rett som avgjørende. I den konkrete situasjonen som forelå i saken, ble dette fraveket. Avgjørelsen kan likevel ikke leses slik at den utelukket at skadestedet fortsatt kunne ha sentral betydning som et element i den helhetsvurderingen som dommen gir anvisning på.

- (65) I rettspraksis etter Irma Mignon-dommen og frem til 2000-tallet, finnes det en rekke eksempler på at Høyesterett har anvendt skadestedets rett. Jeg nevner her Rt-1938-691, Rt-1961-730 og Rt-1978-1062.

- (66) I Rt-2009-1537 *bokhandleren i Kabul* uttaler førstvoterende i avsnitt 32 og 33:

«Dersom ikke rettsvalget følger av fastere regler, skal saken etter norsk internasjonal privatrett avgjøres på grunnlag av rettsreglene i det land som saksforholdet etter en totalbedømmelse har nærmest tilknytning til ('Irma Mignon-formelen'). På stadig flere rettsområder har det imidlertid – gjerne med utgangspunkt i 'Irma Mignon-formelen' – utviklet seg fastere regler.

For erstatning utenfor kontrakt er hovedregelen at saken skal avgjøres etter skadestedets rett – *lex loci delicti*. Det skaper ingen problemer i tilfeller hvor handlings- og virkningsstedet er i samme land.»

- (67) Dette er uttalt i 2009, kort tid etter at Roma II-forordningen trådte i kraft. Det som sies, kan etter mitt syn ikke forstås annerledes enn at det på det tidspunkt – og da uavhengig av

Roma II-forordningen – var etablert en fastere regel om skadestedets rett for krav om erstatning utenfor kontrakt.

- (68) Etter dette bygger jeg på at utgangspunktet for lovvalget i denne saken vil være skadestedets rett. Dette er likevel ikke en absolutt regel. Dersom en helhetsvurdering med utgangspunkt i Irma Mignon-formelen viser en nærmere tilknytning til et annet land, vil det være avgjørende.

Er handlings- eller virkningsstedet avgjørende?

- (69) Som førstvoterende fremhever i det jeg nettopp har sitert fra Rt-2009-1537, er det uproblematisk å ta stilling til hva som er skadestedet når handlings- og virkningsstedet er i samme land. Noe mer komplisert kan det være når handlingen skjer i ett land og virkningen oppstår i et annet. Dette spørsmålet er imidlertid løst i Roma II-forordningen artikkel 4 nr.1. Som jeg har påpekt, er det avgjørende her virkningsstedet – hvor skaden inntreffer.
- (70) Forordningens ordning må klart være gjeldende norsk rett i dag. Det foreligger etter det jeg er kjent med, ikke eldre norsk rettspraksis som direkte tar stilling til valget mellom handlingssted og virkningssted. Juridisk teori fra tiden før Roma II-forordningen bygger imidlertid på at det avgjørende etter norsk rett også i denne perioden var virkningsstedet, i alle fall så lenge det var påregnelig for skadevolder at skaden kunne inntre der. Jeg viser til Helge J. Thue i Institutt for privatrett, stensilserie nr. 111, *Norsk internasjonal obligasjonsrett, Erstatning utenfor kontraktsforhold*, 1. utgave 1986, side 28 og 2. utgave 2001, side 24 samt *Gaarders innføring i internasjonal privatrett* ved Hans Petter Lundgaard, 3. utgave 2000, side 267–268.
- (71) Jeg ser det dermed slik at i norsk internasjonal privatrett i den perioden som er avgjørende i denne saken, var virkningsstedets rett utgangspunktet for lovvalget ved krav om erstatning utenfor kontrakt.

Skillet mellom direkte og indirekte virkning

- (72) De EU-rettslige lovvalgsreglene bygger på et skille mellom direkte og indirekte virkning. Det følger av ordlyden i Roma II-forordningen artikkel 4 nr. 1 at virkningsstedet er der den direkte skaden inntreffer, og at det er uten betydning for lovvalget hvor indirekte følger av en skadevoldende handling eventuelt inntreffer.
- (73) Siden det i denne saken ikke kan bygges på de EU-rettslige reglene, blir det spørsmål om norsk internasjonal privatrett på begynnelsen av 2000-tallet bygde på et lignende skille mellom direkte og indirekte virkning. Jeg er ikke kjent med norsk rettspraksis om lovvalg som tar stilling til dette. Derimot kan rettspraksis knyttet til vernetingsreglene etter mitt syn gi veiledning.
- (74) Høyesteretts dom i Rt-2011-897 *Marin Alpin* gjaldt vernetingsreglene i Luganokonvensjonen 1988. Etter artikkel 5 nr. 3 i denne konvensjonen kunne en person med bosted i en konvensjonsstat saksøkes «i saker om erstatning utenfor kontraktsforhold, ved domstolen for skadestedet [der skaden ble voldt eller oppsto]».

- (75) Høyesterett gjennomgår i dommen praksis fra EU-domstolen tilbake til 1990. Førstvoterende oppsummerer i avsnitt 46 denne gjennomgangen slik:
- «Jeg oppfatter den praksis som foreligger fra EU-domstolen slik at det ved vurderingen av hvor skaden skal anses inntrådt etter artikkel 5 nr. 3, bare er de umiddelbare skadevirkningene som er relevante. At det inntretr følgeskader eller indirekte skader, er ikke tilstrekkelig til at skaden skal anses inntrådt i konvensjonens forstand.»
- (76) Den praksisen fra EU-domstolen som det vises til, var knyttet til Brüsselkonvensjonen, som gjaldt mellom EU-landene. Høyesterett bygde imidlertid på at det ved tolkningen av Luganokonvensjonen måtte legges stor vekt på EU-domstolens tolkning av korresponderende bestemmelser i Brüsselkonvensjonen.
- (77) Luganokonvensjonen gjaldt som norsk lov. For vernetingsreglene er det dermed ut fra det som fremheves i Marin Alpin-dommen, på det rene at det umiddelbare – direkte – virkningsstedet var avgjørende allerede på den tiden vår sak gjelder.
- (78) Det er ulikheter mellom vernetings- og lovvalgsreglene som gjør at forståelsen – selv om det benyttes tilsvarende begreper – ikke uten videre vil være sammenfallende. En vesentlig forskjell er at man ved anvendelse av vernetingsreglene ofte kan velge mellom flere regler som grunnlag for å etablere verneting. Utgangspunktet er saksøktes hjemting, som man alltid kan falle tilbake på hvis det ikke er etablert et tvungent verneting. Lovvalgsreglene har i motsetning til vernetingsreglene direkte materiell betydning.
- (79) Samtidig er det vesentlig at lovvalgsreglene skal sikre forutberegnelighet. Dette tilsier at ikke enhver virkning av en skadevoldende handling som måtte inntre i en stat, kan danne grunnlag for å velge dette landets lov ved bedømmelsen av erstatningskravet. Det må gjelde en avgrensning, og denne må naturlig bygge på nærheten mellom den skadevoldende handlingen og den inntrådte skaden.
- (80) For denne avgrensningen – når det skal tas stilling til hvilket land av flere mulige som er virkningsstedet – kan jeg ikke se at det skulle være noen avgjørende forskjeller mellom vernetingsreglene og lovvalgsreglene. I begge sammenhenger gjelder spørsmålet hvor en skade er *inntrådt*. Det har gode grunner for seg at det avgjørende må være den umiddelbare – direkte – virkningen, og at det sees bort fra mer indirekte virkninger.
- (81) Jeg finner ingen holdepunkter for at dette var annerledes i norsk rett i perioden omkring 2000, som denne saken gjelder. Dette selv om skillet mellom direkte og indirekte skader på det tidspunkt bare var kommet klart til uttrykk gjennom vernetingsreglene. Slik jeg har redegjort for, var det også før Roma II-forordningen nødvendig å ta stilling til virkningsstedet for å bedømme lovvalget ved krav om erstatning utenfor kontrakt. Ved flere mulige virkningssteder måtte nærheten mellom den skadevoldende handlingen og skaden stå sentralt, og for denne vurderingen ga vernetingsreglene, som allerede da var godt etablert, god veiledning.
- (82) Jeg bygger etter dette på at det ved avgjørelsen av hva som er skadestedet i denne saken, er det stedet for den umiddelbare – direkte – virkningen som er avgjørende.

- (83) Begge parter har gått detaljert inn på nyere internasjonal teori om skillet mellom direkte og indirekte virkning etter Roma II-forordningen artikkel 4 nr. 1. Av to grunner går jeg ikke inn på denne. For det første er situasjonen her, slik jeg har redegjort for, at avgjørelsen ikke kan bygge på en direkte anvendelse av Roma II-forordningen. For det andre gjelder denne saken et særegent faktum. Jeg kan ikke se at den fremlagte teorien gir vesentlig veiledning for den grensedragningen som må foretas i dette tilfellet.
- (84) Mitt syn er dermed at avgjørelsen av hvor den umiddelbare virkningen har inntrådt, må bygge på en konkret vurdering av nærheten mellom den skadevoldende handlingen og den skaden som hevdes å være oppstått.

Vurderingen i denne saken

Lovvalg bygd på skadestedets rett

- (85) Den skadevoldende handlingen som er anført i denne saken, er manglende informasjon fra MAN om at motorene ikke tilfredsstilte fabrikkens oppgitte driftsstofforbruk, og om mangler ved testene som, hvis de var kjent, hadde påvirket valget av motorleverandør. Når utgangspunktet for lovvalget er virkningsstedet, blir det ikke avgjørende om denne informasjonen ble gitt i Norge eller Tyskland.
- (86) Det man må ta stilling til, er hvor den umiddelbare virkningen av den skadevoldende handlingen inntrådte. IMSK gjør gjeldende at virkningen var det valget av motorleverandør som ble foretatt i Norge.
- (87) Jeg har vanskelig for å følge dette. Etter mitt syn er det kunstig å si at skaden inntrådte allerede ved beslutningen om valg av motorleverandør. Riktignok var denne beslutningen sentral for det videre hendelsesforløpet. Det var imidlertid bare tale om første ledd i en videre prosess som involverte mange aktører, som alle befant seg og opptrådte utenfor Norge. Ved IMSKs beslutning var det ikke skjedd noen skade som hadde materialisert seg fysisk på noen måte. Prosessen var ikke irreversibel. Det kan blant annet vises til at dersom problemene med motorene hadde vært avdekket tidligere, kunne tapet vært unngått. Det gjelder i alle fall frem til motorene ble levert.
- (88) Selv om MANs påvirkning før valget av motorer var rettet mot IMSK i Norge, inntrådte ikke virkningen – skaden – allerede ved IMSKs beslutning. Det oppsto ikke noe økonomisk tap for noen før motorene var levert.
- (89) Det forhold at motorene ikke hadde de egenskapene som det var grunn til å forvente, ga utvilsomt grunnlag for et økonomisk tap for de skipseiende selskapene. Det var imidlertid ikke tale om noen skade som umiddelbart rammet IMSK selv. IMSK kunne riktignok bli rammet gjennom reduserte utbetalinger fra de utenlandske selskapene som IMSK hadde eierandeler i. Dette ville imidlertid klart være en indirekte virkning.
- (90) Etter dette kan jeg ikke se at det foreligger noen umiddelbar – direkte – virkning av MANs skadevoldende handling i Norge.
- (91) For det tapet GATX eller underliggende selskaper hevdes å være påført, er dette særlig klart. Her bygger altså IMSKs krav på at erstatning for et tap som et utenlandsk selskap er

påført knyttet til transaksjoner og handlinger som fullt ut er skjedd utenfor Norge, likevel skal høre under norsk lovvalg fordi en sentral beslutning er tatt i Norge. En slik løsning fremstår lite naturlig og vil blant annet være i strid med hensynet til forutberegnelighet.

- (92) Min konklusjon er etter dette at skadestedet i dette tilfellet ikke er i Norge. Hovedregelen om lovvalg etter skadestedets rett leder her ikke til at norsk rett skal anvendes.
- (93) Det er klare holdepunkter for at skadestedet i dette tilfellet er Tyskland. Saken for Høyesterett har imidlertid dreid seg om valget mellom norsk og utenlandsk rett, og jeg konkluderer derfor ikke på dette punktet.

Leder en konkret vurdering til et annet lovvalg enn skadestedets rett?

- (94) Som jeg har fremhevet, kan valg av skadestedets rett ikke gjelde som en absolutt regel. Det må tas stilling til om en helhetsvurdering bygd på Irma Mignon-formelen leder til et annet resultat.
- (95) Jeg nevner at også Roma II-forordningen artikkel 4 nr. 3 åpner for et annet lovvalg enn skadestedets rett i visse tilfeller. Dette gjelder dersom den skadevoldende handlingen «har en åpenbart nærmere tilknytning» til et annet land. I og med at denne saken gjelder forhold før forordningen trådte i kraft, går jeg ikke nærmere inn på denne bestemmelsen.
- (96) Lagmannsretten bygger sin avgjørelse av lovvalget på at forholdene i saken har nærmest tilknytning til Norge. Jeg ser dette annerledes.
- (97) Saken gjelder internasjonale rettsforhold. Alle relevante kontraktsforhold er mellom aktører i andre land enn Norge. Riktignok var IMSK en kort periode i et kontraktsforhold med det kinesiske verftet, men dette hadde opphørt før den relevante tidsperioden i saken. Skipene ble bygd i utlandet for å operere utenfor Norge, og motorene ble bygd og levert utenfor Norge. Da valget av motorer ble tatt, er det etter mitt syn naturlig å se det slik at IMSK opptrådte på vegne av de utenlandske selskapene som inngikk kontraktene i saken, og som skulle motta skipene og dermed også motorene. Et slikt representasjonsforhold kan ikke være tilstrekkelig til å skape et «tyngdepunkt» i Norge som kan gi grunnlag for å bedømme erstatningskravet etter norsk rett. Det gjelder selv om det var et selskap som fremsto som konsernspiss som var representant. Her må selskapsstruktur og kontraktsstruktur være avgjørende.
- (98) Lagmannsretten kan forstås slik at den har lagt vekt på at MAN og verftet var kjent med at beslutningen om motorvalg ble truffet i Norge, og at det dermed også var påregnelig at det ville oppstå tap i Norge. Etter mitt syn kan dette ikke være tilstrekkelig til å etablere lovvalg. Som jeg har vært inne på, kan det være et vilkår for å anse et land som virkningssted at det er påregnelig at skade inntreffer i dette landet. At en virkning i et land er påregnelig, er likevel ikke tilstrekkelig til at lovvalget skal være dette landets rett. Det må gjelde særlig klart når det som her er tale om en indirekte skade.
- (99) IMSK har anført at det må ha betydning for lovvalget at MAN har utvist svik både ved innsalget av motorene og ved bevisst å forsøke å oppnå at kravet ble foreldet etter tyske foreldelsesregler. Rettslig må dette forstås som en henvisning til reglene om «ordre public»-forbehold. Dette går ut på at selv om fremmed rett i utgangspunktet skal anvendes,

må den vike for norsk dersom den fremmede retten vil føre til et resultat som strider sterkt med vår rettsfølelse, se Rt-2009-1537 *bokhandleren i Kabul* avsnitt 37.

- (100) Jeg kan ikke se at «ordre public»-synspunkter kan lede til anvendelse av norsk lov i denne saken. Selv om de tyske foreldelsesreglene i dette tilfellet leder til en kortere foreldelsesfrist enn norske regler, er det vanskelig å se at det strider mot norsk rettsfølelse å anvende dem. Dette gjelder selv om man bygger på at MAN utviste svik ved innsalget. Jeg kan for øvrig ikke se at det ut fra lagmannsrettens dom kan legges til grunn at MAN bevisst har opptrådt med sikte på at erstatningskravet skulle foreldes etter tysk rett.

Konklusjon og sakskostnader

- (101) Jeg er kommet til at lagmannsrettens rettsanvendelse er uriktig når den har konkludert med at erstatningskravet skal avgjøres etter norsk rett. Lagmannsrettens dom må da oppheves. Ved den nye behandlingen må lagmannsretten ta stilling til lovvalget på nytt og avgjøre saken på grunnlag av dette lovvalget.
- (102) Som nevnt omfatter saken for Høyesterett ikke forholdet mellom IMSK og MAN Norge. Opphevelsen gjelder dermed punktene 1, 3 og 4 i lagmannsrettens domsslutning.
- (103) MAN har vunnet saken for Høyesterett og har krav på dekning av sine sakskostnader etter tvisteloven § 20-2 første ledd.
- (104) Det er lagt frem en kostnadsoppgave på totalt 1 986 443 kroner, hvorav 1 954 040 kroner er salær for 378 timer. I tillegg kommer rettsgebyret på 34 479 kroner. Størrelsen av kravet er blant annet forklart med at lovvalgsspørsmålene i nokså begrenset grad er behandlet i underinstansene, og med at det har vært behov for å gjennomgå omfattende internasjonale kilder i tillegg til norske kilder. Det er også vist til at saken er omfattende, med en betydelig tvistesum, og til at saken for Høyesterett i den innledende fasen ikke har vært begrenset til lovvalgsspørsmålet. Motparten har ikke hatt innvendinger mot kravet.
- (105) Ut fra den begrunnelsen som er gitt, er jeg kommet til at kostnadene er nødvendige, jf. tvisteloven § 20-5 første ledd.
- (106) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, 3 og 4, oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler IMSK SE, dets konkursbo, og IMSK SE, under konkurs, én for begge og begge for én til MAN Energy Solutions SE 2 020 922 – tomillionertjuetusenihundreogtjueto – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

(107) Dommer **Falkanger:**

Dissens

- (108) Jeg er delvis kommet til et annet resultat enn førstvoterende.
- (109) Jeg er enig med ham i at partene ikke kan anses for å ha avtalt at tvisten skal løses etter norsk rett. Jeg har imidlertid et annet syn på spørsmålet om hvilket lands rett som da skal anvendes på IMSKs krav om erstatning for tap knyttet til eierandelene i de underliggende selskapene. I likhet med lagmannsretten mener jeg at dette må avgjøres på grunnlag av norsk rett.
- (110) Som førstvoterende fremhever, må spørsmålet om lovvalg løses ut fra norsk internasjonal privatrett slik den var på det tidspunktet da den anførte skadevoldende handling fant sted – altså i september 2000.
- (111) Videre er jeg enig med førstvoterende i at saken ikke kan løses ut fra prinsipper om prekontraktuelt ansvar. Jeg slutter meg til den begrunnelse han har gitt for dette. Som jeg skal komme tilbake til, finner jeg heller ikke å kunne legge avgjørende vekt på lovvalget i de underliggende kontraktene i saken.
- (112) Når det gjelder utviklingen fra den såkalte Irma Mignon-saken i Rt-1923-II-58 og frem til i dag, viser jeg til førstvoterendes votum. Som han gjør rede for, ble det i den saken gitt anvisning på «at et forhold fortrinsvis bør bedømmes etter loven i det land, hvortil det har sin sterkeste tilknytning, eller hvor det nærmest hører hjemme».
- (113) Denne åpne normen har Høyesterett tilnærmet konsekvent bygget på helt frem til Roma II-forordningen ble vedtatt i 2009. Men normen har i enkelte henseende blitt klargjort og konkretisert noe – dels ved at det for visse typetilfeller har utkrystallisert seg fastere normer, dels ved at det har blitt noe klarere hvilke momenter som har relevans og hvilken vekt de skal tillegges. Jeg er enig med førstvoterende i at etter norsk internasjonal privatrett i den perioden som er avgjørende i denne saken, var skadevirkningsstedets rett utgangspunktet for lovvalget ved krav om erstatning utenfor kontrakt.
- (114) Som lagmannsretten finner jeg imidlertid ikke holdepunkter for at norsk internasjonal privatrett i 2000 ga noen anvisning på en finmasket sontring av om tapet var direkte eller indirekte, slik Roma II-forordningen artikkel 4 nr. 1 legger opp til. Det avgjørende var en mer åpen vurdering av hvilket land forholdet hadde sin nærmest tilknytning til.
- (115) Førstvoterende bygger heller ikke på sontringen i Roma II-forordningen artikkel 4 nr. 1, men finner at vernetingsreglene, som allerede i 2000 var godt etablert, ga god veiledning for lovvalget. Han viser til at Luganokonvensjonen 1988 artikkel 5 nr. 3 trakk et skille mellom direkte og indirekte tap, og at et tilsvarende skille måtte trekkes ved spørsmål om lovvalg.
- (116) For min del legger jeg noe mindre vekt på de dagjeldende vernetingsreglene og rettspraksis knyttet til dem. Hensynene bak reglene om verneting og lovvalg er langt på vei ulike. I dag har vi rettslige holdepunkter for at de to typene regler skal påvirke hverandre, men i rettskildene fra tiden rundt 2000 finner jeg liten støtte for et slikt syn. Det er illustrerende

at Ivar Alvik, *Lovvalg og jurisdiksjon for ikke-kontraktuelle erstatningskrav*, Jussens Venner 2005 utgave 5–6 side 303, ikke trekker inn vernetingsreglene i drøftelsen av lovvalg. Tvert imot fremholder han at de ulike hensynene som ligger bak reglene om verneting og lovvalg, fører til «svært forskjellige rettslige løsninger». Videre at svaret blir «høyst forskjellig alt etter som vi ser på lovvalg eller jurisdiksjon». Han nevner ikke Brüssel I-forordningen under omtalen av lovvalg.

- (117) Likevel måtte det, i den åpne vurderingen som Irma Mignon-formelen la opp til, kunne legges vekt på hvor avledet tapet var. Lovvalsreglene bør tilrettelegge for forutberegnelighet – og jo mer avledet kravet er, jo mindre blir gjerne forutberegneligheten. Hvorvidt og i hvilken grad det aktuelle tapet var avledet, var et moment i den bredere vurdering som måtte foretas.
- (118) Etter dette går jeg over til å se mer *konkret* på vår sak, og jeg begynner med IMSKs krav knyttet til sine eierandeler i de underliggende selskapene.
- (119) Ved vurderingen av hva som var den skadevoldende handling og virkning, må det tas utgangspunkt i anførselene til den som krever erstatning. At andre kunne ha fremmet krav på et annet grunnlag, vil da – som førstvoterende også fremholder – være irrelevant.
- (120) IMSKs krav i saken her er basert på informasjonsansvar overfor tredjepart. Det er gjort gjeldende at MAN har gitt villedende informasjon, at informasjonen var ment for IMSK, og at IMSK hadde en rimelig og berettiget grunn til å stole på informasjonen. Som jeg kommer tilbake til, får det betydning for hvor skadevirkningsstedet må anses å være, samt for den generelle tilknytningen til Norge.
- (121) Utgangspunktet for tvisten har lagmannsretten karakterisert slik:
- «Lagmannsretten konkluderer etter dette med at MAN ved innsalget av Somargas-motorene fortiet at MAN hadde betydelige problemer med å produsere motorer som leverte i henhold til garantert drivstofforbruk, og at selskapet derfor hadde installert en programvare som kunne manipulere testresultatene ved FAT.»
- (122) Og senere:
- «Ut fra det samlede bevisbildet må det legges til grunn at IMSK bevisst ble forelagt FAT-resultater som MAN-ansatte i Augsburg visste var feil og som skjulte det høyere drivstofforbruket motorene i realiteten hadde. Lagmannsretten er etter dette ikke i tvil om at MANs villedning av IMSK i forbindelse med FAT, var forsettlig.»
- (123) Denne beskrivelsen har jeg ikke grunnlag for å fravike. Lagmannsretten legger altså til grunn at ~~IMSK~~ *MAN** opptrådte grovt uaktsomt ved innsalget av motorene i 2000, og forsettlig da FAT-testene av motorene i denne saken ble gjennomført i Tyskland. Det dreide seg med andre ord om svært alvorlige og kritikkverdige forhold fra MANs side. Selskapet er da også ilagt straffansvar i Tyskland for deler av disse handlingene. I dommen karakteriseres MANs manipulasjoner som «planned and carried out with high criminal energy». Ut fra lagmannsrettens dom legger jeg videre til grunn «at MAN, antakelig for å minimere eget ansvar eller unngå søksmål, ga minst mulig informasjon til kundene». Resultatet ble at IMSKs krav ville ha vært foreldet etter tysk rett.

- (124) I Rt-2011-531 *krigsforbryter* avsnitt 55 ble det trukket frem at skadevolders ansvar for de meget alvorlige handlingene ville ha vært foreldet dersom bosnisk rett skulle gjelde. Selv om vår sak i alvorsgrad ligger langt unna den saken, viser dette at også slike forhold kan trekkes inn under Irma Mignon-normen.
- (125) Promoteringen av motorene overfor IMSK skjedde både i Tyskland og i Norge. Virkningen av handlingen var imidlertid at IMSK besluttet å velge MANs motorer. Slik jeg ser det, led IMSK allerede på dette tidspunkt reelt sett et tap som kunne ha gitt grunnlag for et erstatningskrav. Skadevirkningen hadde da inntrådt. At man ikke ble klar over tapet før det hadde gått noen år, kan ikke være avgjørende.
- (126) Den grovt uaktsomme villedningen var rettet direkte mot IMSK i Norge. Både beslutningen IMSK deretter tok, og den påfølgende meddelelsen om valget, skjedde i Norge. Dette var MANs representanter fullt ut på det rene med.
- (127) Om IMSKs rolle uttaler lagmannsretten:
- «Sett under ett er det klart at IMSK beholdt styringen av og eierskapet til prosjektet. At tekniske og kommersielle spørsmål i stor grad ble håndtert gjennom ansatte i Norgas Carriers AS, og at skipsbyggingskontraktene ble overført til eller inngått av henholdsvis Somargas Limited og Vintergas Limited, er ikke egnet til å endre dette.
- Basert på ovennevnte er det lagmannsrettens oppfatning at MANs villedning rettet seg mot hele IMSK-sfæren, men først og fremst mot konsernspissen IMSK og personer som i ulike sammenhenger representerte konsernspissen.»
- (128) Og videre:
- «Vurderingen foran viser at prosjektet var drevet frem og 'eid' av IMSK, som også traff investeringsbeslutningen. IMSK utpekte selv MAN som motorleverandør, og dialogen i innsalgsfasen var mellom MAN og personer som opptrådte for IMSK. IMSK var representert ved FAT, og det forhøyede drivstofforbruket traff nettopp formålet med flåtefornyelsen, som blant annet var å gå over til mer drivstoffvennlige skip.»
- (129) Heller ikke denne bekrivelsen har jeg grunnlag for å fravike. Hvorvidt IMSK også formelt sett hadde en rolle som representant for de underliggende selskapene, finner jeg ikke å kunne legge vekt på. Det samme gjelder at beslutningen fra IMSK ble videreformidlet av den norske representanten i Tyskland.
- (130) Når det gjelder forutberegneligheten for MAN, uttaler lagmannsretten:
- «Lovvalsreglenes hovedformål er å skape forutberegnelighet for partenes rettslige stilling med hensyn til den materielle retten som skal anvendes på det enkelte rettsforhold, jf. Cordero-Moss (2021) side 526. For MAN må det ha vært påregnelig at IMSK, som var initiativtaker og drev Somargas-prosjektet frem, ville bli økonomisk skadelidende ved MANs handlinger, og at dette ville styre lovvalget. På skadetidspunktet kunne ikke MAN ha noen rimelig forventning om at tysk rett skulle anvendes; at den økonomiske skaden ville manifestere seg i andre land enn Tyskland, lå i sakens natur.»
- (131) Jeg slutter meg til dette.

- (132) Videre legger jeg til grunn at beslutningen om å velge MANs motorer for alle praktiske formål var ugjenkallelig. Jeg har ikke holdepunkter for annet enn at valget ledet til at det kinesiske verftet nokså umiddelbart inngikk forhandlinger og kontrakt med MAN om levering av motorene. Om IMSK rent teoretisk – hvis man etter kort tid hadde blitt klar over villedningen – kunne ha stanset motorleveransen, ser jeg ikke grunn til å gå nærmere inn på. Realiteten var at valget var tatt.
- (133) Jeg legger heller ikke vekt på at det var de underliggende selskaper som sto i direkte kontraktsforhold med det kinesiske verftet. Reelt sett kan det – som lagmannsretten skriver – ikke være tvil om at IMSK gjennom investeringer og eierposisjoner var den vesentligste interessent i prosjektet. Dette var MANs representanter åpenbart klar over.
- (134) At de underliggende avtalene var underlagt andre lands rett, får heller ikke avgjørende betydning. Saken i Rt-1982-1294 gjaldt et oppgjør mellom en norsk grossist som hadde inngått avtale med et tysk firma om eneforhandlerrett av fotoblitzer, som viste seg ikke å holde mål. Etter at krav fra det tyske firmaet om oppgjør ikke førte frem, krevde den norske grossisten erstatning som følge av tapt renommé. Selv om kjøpsforholdet etter lov om løsørekjøp 3. april 1964 innebar at kontraktstvistene skulle reguleres av tysk rett, måtte erstatningskravet avgjøres på grunnlag av norsk rett. Situasjonen var altså en annen enn i vår sak, men når lovvalget i en slik underliggende avtale mellom skadelidte og skadevolder ikke var avgjørende i forbindelse med ytterligere erstatningskrav, bør heller ikke avtalene i vår sak – som IMSK ikke var part i – tillegges avgjørende betydning.
- (135) Min konklusjon blir etter dette at skadevirkningen skjedde i Norge, og at norsk rett således må legges til grunn for de krav IMSK mener å ha hatt på sin eierandel i de underliggende selskapene.
- (136) Når det gjelder kravet som er overdratt fra GATX, står saken i en annen stilling. GATX har kontor i USA, og det har ingen tilknytning til Norge utover at det hadde eierandeler i de skipseiende selskapene sammen med IMSK. Også GATXs eventuelle tap skyldes for så vidt at IMSK ble villedet i Norge. Men dette er ikke tilstrekkelig til at Irma Mignon-vilkårene er oppfylt. At kravet er overdratt til IMSK, endrer ikke dette. Hvilket lands rett som skal anvendes for dette kravet, går jeg ikke nærmere inn på.
- (137) Jeg stemmer etter dette for at IMSKs erstatningskrav for tap på sine eierandeler i de underliggende selskapene, skal behandles etter norsk rett.
- (138) Dommer **Lund**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer Falkanger.
- (139) Dommer **Sæther**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Bergh.
- (140) Justitiarius **Øie**: Likeså.

(141) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, 3 og 4, oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler IMSK SE, dets konkursbo, og IMSK SE, under konkurs, én for begge og begge for én til MAN Energy Solutions SE 2 020 922 – tomillionertjuetusennihundreogtjueto – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

**Rettet 14. januar 2025 i medhold av tvisteloven § 19-8.*

Toril Marie Øie
(sign.)